

Pensum

Inledning

Under flera år har jag deltagit och varit medlem i olika konstgrupper på Facebook. I dessa sammanhang undersöker jag hur AI-genererade bilder tolkas, hur myter skapas och sprids, samt hur stilelement kopieras och delas. Jag intresserar mig särskilt för hur kulturell bakgrund påverkar vår syn på AI-bilder och hur dessa bilder förstås i olika kontexter.

Som teoretisk utgångspunkt använder jag semiotik och Roland Barthes, vars kultursyn ligger nära min egen. Jag utgår från ett urval Facebookgrupper med olika inriktning för att illustrera hur AI-bilder sprids och hur kulturella föreställningar påverkar tolkningen av dem. För mig har Vincent van Gogh fungerat som en viktig referenspunkt, och jag riktar uppmärksamhet åt grupper där hans bildvärld är central. Van Gogh har även en koppling till asiatiskt bildspråk genom sitt intresse för japanska träsnitt. I texten reflekterar jag över hur vi i väst ser på AI-bilder och hur många av dessa bilder har sitt ursprung i kinesiska bilddatabaser och visuella traditioner. Jag intresserar för hur Kina historiskt har velat visa upp sin kultur på ett sätt som är anpassat till vad man vill förmedla till omvärlden.

De två avhandlingar som behandlar Moderna Museet och Nationalmuseum ger en inblick i hur svenska museer har utvecklats och hur de har arbetat med sina samlingar och sitt uppdrag. Dessa avhandlingar fungerar som en utgångspunkt för hur jag i min forskning reflekterar över svensk kulturhistoria och jämför den med kinesisk konst- och kultursyn.

Metod

Den semiotiska utgångspunkten i detta arbete hämtas främst från Roland Barthes, särskilt såsom den formuleras i *Mytologier* och vidareutvecklas i *Litteraturens nollpunkt*, *Det ljusa rummet* och *Kärlekens samtal*. Semiotiken används här för att analysera hur föreställningar om god smak, stil och konventioner skapas, cirkulerar och naturaliseras. För att förankra de grundläggande begreppen i semiotiken har jag läst delar av *Kurs i allmän lingvistik*, samt kurslitteraturen *Teoretiska tillämpningar i konstvetenskap 3. Semiotik* från Stockholms universitet. Dessa texter fungerar som begreppslig bakgrund snarare än som direkta analysverktyg.

När jag diskuterar exempel ur skönlitteratur som Barthes refererar till har jag i vissa fall valt att länka till Wikipedia för att ge en kort bakgrund. De skönlitterära exempel som behandlas

ingår också i min egen referensbakgrund. Min pappa är delvis nederländare, vilket utgör en personlig erfarenhet som påverkar hur jag tolkar laddningen i begrepp som *borgerlig* och *småborgerlig*. Eftersom AI-genererade bilder i stor utsträckning sprids från Asien, och i synnerhet Kina, ingår även ett jämförande kulturhistoriskt perspektiv. Kinas syn på kopiering och piratkopiering hur den skiljer sig från den västerländska, vilket tyder på olika föreställningar om originalitet och tradition. *Art in China*, tillsammans med Barthes texter om Kina och Japan, används för att jämföra västerländsk och asiatisk konst- och kultursyn, med särskild tonvikt på Kina.

I den andra delen av *Mytologier, Del 2 Myten idag*¹ lägger Barthes grunden för sitt semiotiska tänkande. Han visar hur konservativ ideologi och kultursyn ofta producerar myter som framställer sig själva som förnuftiga, rationella och neutrala. En myt fungerar genom att ladda språket med starkt värderande innehåll, samtidigt som värderingar döljs bakom en fasad av självklarhet, konvention och neutralitet. På så sätt döljer myten ofta ett ideologiskt maktspråk. Begreppen *borgerlig* och *småborgerlig* har i dagens svenska språkbruk fått en negativ klang. I min text använder jag i stället begrepp som *konventionell* och *konservativ* för att tydliggöra resonemanget från *Mytologier*. Termerna *borgerlig* och *småborgerlig* är präglade av ett mellaneuropeiskt sammanhang från början och mitten av 1900-talet, vilket påverkar hur de kan förstås i dag. Samtidigt är Barthes analys av hur myter kring konst, kultur och litteratur uppstår allmängiltig och möjlig att tillämpa även i vår samtid.²

I litteraturens nollpunkt fördjupar Barthes sina idéer om ideologiskt formspråk och stil. Här analyseras myten om den litterära stilens neutralitet och autenticitet, och hur stilelement riskerar att bli viktigare än uttryckets innehåll. Dessa resonemang är applicerbara även på andra kulturella uttryck och sammanhang, där form och konvention kan komma att dölja de ideologiska strukturer som präglar dem.³

Det ljusa rummet reflekterar över hur vi ser på fotografiet och hur det personliga kan få en allmängiltig betydelse. Boken har tydliga referenser till Marcel Proust och hans idéer kring minnen och relationer.⁴ Barthes introducerar begreppen *studium* och *punctum*. *Studium* beskriver fotografiets allmänna, kulturellt kodade kvaliteter, medan *punctum* syftar på det

¹ R Barthes. *Mytologier*. Arkiv förlag & tidskrift. Halmstad 2007. s 201–225.

² R Barthes. Halmstad 2007. s 13–197.

³ R Barthes. *Litteraturens nollpunkt*. Uddevalla, 1966.

⁴ Marcel Proust. *Wikipedia* (eng.). Uppdaterad 10 oktober 2025. Hämtad 5 november 2025.
https://en.wikipedia.org/wiki/Marcel_Proust

personliga som väcker känslor och intresse hos betraktaren. Här finns en gräns mellan det privata och det personliga. Barthes reflekterar över hur relationen till hans mamma, som nyligen har dött, påverkar hur han uppfattar fotografier av henne. Relationen är personlig, men erfarenheten av sorg och minne är allmängiltig. I stället för att inta en objektiv och neutral position utgår han från det personliga, utan att det blir privat. Han är tydlig med att egna erfarenheter färgar blicken och hur kultur, konst och språk inte kan tolkas neutralt. Att redovisa vad som färgar blicken och hur man som analytiker förhåller sig till sitt material bidrar till att språket i analysen blir tydligare och mer hederlig. De privata fotografierna har en central plats i texten, men finns inte med i boken. Detta framstår som ett medvetet val, särskilt i kontrast till de offentliga fotografier som finns med.

Kärlekens samtal är en samling texter som reflekterar över hur vi använder språket för att beskriva kärleken i litteratur och texter. Barthes undersöker hur det finns en språklig överenskommelse, en diskurs, för hur kärlek förväntas uttryckas. Intentionen är att synliggöra hur språket formar vår föreställning om kärlek och att tydliggöra de språkliga myter som präglar denna föreställning. Detta blir särskilt tydligt i avsnittet *Boken*⁵ där *Ossians sånger*⁶ har en central roll, via dess betydelse för *Den unge Werthers lidande*.⁷ Under romantiken var *Ossians sånger* en bok som många inspirerades av, i dag lever den kvar som mytologi för passionerad litteratur hos romantikens författare. Då *Ossians sånger* kom ut skapade författaren en myt kring den. Den beskrevs som medeltida dokument som han översatt från galliska. Historien motbevisades av samtiden, men myten om *Ossians sånger* finns kvar i litteraturen. Trots myten om *Ossians sånger* uppenbarligen utgår från en lögn har den överlevt sig själv som en symbol för äkta passionerad litteratur. De diskurser som beskrivs handlar om språket för kärleken men reflektionerna är intressanta och går att applicera på olika sammanhang där vi använder språk.

Konstverket i reproduktionsåldern, som ingår i essäsamlingen *Bild och dialektik*. Benjamin utgår från ett tydligt marxistiskt perspektiv och betraktar konst i relation till användbarhet, reproducerbarhet och publik. Arkitekturen framstår hos honom som den mest folkligt förankrade konstformen, eftersom den är tillgänglig för alla och upplevs kollektivt snarare än kontemplativt. Barthes hållning är inte lika entydigt marxistisk, utan präglas av en mer

⁵ R Barthes. *Kärlekens samtal*. Stockholm.1977 s 40–43.

⁶*Ossians Sånger* https://sv.wikipedia.org/wiki/Ossians_s%C3%A5nger uppdaterad 2024-03-02 hämtad 2025-11-04

⁷ *Den unge Werthers lidande* https://sv.wikipedia.org/wiki/Den_unge_Werthers_lidanden uppdaterad 2025-05-08. Hämtad 2025-11-04

allmänt reflekterande inställning till konventioner, språk och maktspråk. Samtidigt finns beröringspunkter mellan Benjamin och Barthes, särskilt i deras syn på underhållning och estetik. Benjamins resonemang om krigets estetik kan jämföras med Barthes analyser av myter och hur tilltal och diskurser kan dölja maktstrukturer. Benjamins syn på filmen som en form av massunderhållning är även relevant i relation till samtida bildflöden. Den kan sättas i dialog med dagens konstanta cirkulation av bilder på internet, där upprepning, tempo och tillgänglighet påverkar hur bilder uppfattas och används.⁸

Art in China är tematiskt uppbyggd och beskriver kinesisk konst utifrån kulturella sammanhang snarare än genom enskilda konstnärer eller konsthistoriska ismer. Konstnärsnamn förekommer, men dessa har ofta betydelsen av att representera en tradition eller en skola snarare än ett individuellt konstnärskap. Det finns inte alltid originalverk som entydigt kan knytas till ett namn i den kinesiska konsttraditionen ges kollektivet och kontinuiteten större betydelse än det unika och individuella. Kopiering är sett att föra ett konstnärligt arv vidare. På så sätt skiljer sig den kinesiska traditionen tydligt från den västerländska, där originalitet har fått en stark kulturell, etisk och juridisk laddning. Motståndet mot kopiering är därför inte lika närvarande i den kinesiska konstsynen.

Kapitlet om kalligrafi visar hur skriftspråket i Kina ligger nära bildkonsten. Ett skriftsystem som är bildbaserat fungerar på ett annat sätt än ett skriftspråk som är baserat på ljud, och kalligrafin befinner sig därför i ett gränsland mellan skrift och bild. Semantiskt kan skrivtecken påminna om klassisk musik, där en del av uttrycket ligger i utförandet, det visuella och tolkningen snarare än enbart i textens innehåll. På samma sätt som klassisk musik tolkas genom framförande, tolkas texter och dikter utifrån hur de utförs. I väst påverkar inte handstilen innehållet.⁹

Den västerländska konstsynen är i hög grad präglad av idén om det unika geniet. I den kinesiska traditionen handlar stil i stället om skolor och traditioner, snarare än om den enskilda konstnärens personliga uttryck. Därför kan till exempel Vincent van Gogh förstås mer som en stil än som en konstnär med en entydigt unik katalog. Mitt intryck är också att van Goghs lån från japanska träsnitt bidrar till att hans formspråk i viss mån lånas tillbaka, och därmed lättare kan uppfattas som en del av en asiatisk tradition snarare än som ett strikt individuellt uttryck. Den västerländska diskursen kring amatörkonst och skapande betonar

⁸ W Benjamin. 'Konstverket i reproduktionsåldern'. i *Bild och dialektik* (Göteborg, 2014). s 61–97.

⁹C Clunas. *Art in China*. Oxford 2009. s 135–171.

däremot ofta stil som något djupt personligt och existentiellt knutet till individen. Detta kan bidra till att västerländska tecknare och målare upplever ett hot när stilelement sprids och reproduceras genom AI. Hotet handlar då inte enbart om upphovsrätt eller ekonomi, utan om identitet och föreställningen om det egna skapandets och dess originalitet. I *Kärlekens samtal* skriver Barthes att ”ord är aldrig galna (på sin höjd förvridna)”.¹⁰ Citatet kan läsas som en beskrivning av hur språk och kultur i sig inte är felaktiga eller irrationella, men hur de i vissa sammanhang kan förvridas. På samma sätt kan olika kulturer och språkssystem ha olika förutsättningar för att acceptera eller stå emot auktoritära ideologier – liksom nya teknologier såsom AI-bilder. Reaktionen på AI kan därmed förstås som kulturellt betingad snarare än som en allmängiltig respons på tekniken i sig.

Travels in China består av anteckningar från en resa som Barthes gjorde 1975 tillsammans med en grupp franska vänsterintellektuella. Resan var arrangerad av den maoistiska regimen i syfte att visa upp landet. Anteckningarna är fragmentariska och ger ett impressionistiskt intryck. Inledningsvis präglas de av nyfikenhet. Barthes noterar att kineserna har termosar med varmt vatten och dricker te.¹¹ Efterhand framträder texten som en kulturkrock – ett möte som aldrig riktigt blir ett kulturmöte. Barthes är en demokratisk, reflekterande och vänsterintellektuell europé, medan Kina är en kommunistisk diktatur som vill kontrollera hur landet uppfattas. I *Mytologier* analyserar Barthes hur en konservativ kultursyn producerar myter. Den vänstertradition han själv tillhör präglas av en idé om öppenhet och genomskinlighet. I Kina möter han i stället en annan form av vänster, som också producerar myter, som är auktoritär, traditionell och i praktiken blir konservativ.

Resan är regisserad och har syftet att visa kommunismens framsteg. Barthes obehag inför det auktoritära och maktfullkomliga tar sig också kroppsliga uttryck i form av migrän, trötthet och sömnsvårigheter. Det finns inget utrymme för subjektivitet eller personlig erfarenhet, så som i *Det ljusa rummet*. I stället möts han av ett totalitärt maktspråk där varken han själv eller de människor han träffar tillåts vara subjektiva. Ett undantag, som knyter an till *Art in China*, är skrivtecknen och kalligrafin. Det är det enda personliga kulturella uttryck Barthes uppfattar under resan. Samtidigt finns en lång tradition av att visa upp Kina för väst. I *Art in China* beskrivs hur många konstföremål som exporterades till Europa skapades specifikt för den

¹⁰ R Barthes. *Kärlekens samtal*. 1977 Stockholm. s 20.

¹¹ R Barthes. *Travels in China*. Polity press 2012. s 12.

västerländska konstmarknaden. Begreppet *kineserier* visar hur väst romantiserar Kina, samtidigt som Kina presenterar en bild av sig självt som man tror motsvarar västerländska förväntningar.¹²

Teckenriket handlar om Japan och skiljer sig tydligt från *Travels in China* I Kina skymmer ideologin sikten. Det Barthes uppfattar av vardagslivet och kulturen är begränsat till detaljer som termosar med varmt tevattnen och skrivtecken. I Japan kan han, på ett sätt som påminner om arbetssättet i *Mytologier*, reflektera över vardagliga praktiker och kulturella tecken. Han skriver om matkultur, om ätpinnar och hur maten är uppskuren för att passa pinnarna de äts med, om kalligrafi och om stadsplanering. I *Teckenriket* framträder kulturen genom vardagliga detaljer inte genom att en ideologisk uppvisning. Boken har samma semantiska blick som i *Mytologier* tillämpas i en annan kultur som inte är europeisk och där den politiska ideologin inte i samma utsträckning dominerar den kulturella framställningen.

Tre utställningssituationer på Moderna Museet 1998–2008 Anna Lundströms avhandling om Moderna Museet och politik har ett metodiskt upplägg som jag upplever som tydligt och användbart. Författaren redovisar öppet vilka ord och begrepp som används, hur de definieras samt vilka begränsningar som finns i materialet. Detta är ett arbetssätt som jag själv kan lära av och ta med mig i mitt eget arbete. Avhandlingen bygger på studier av museets arkiv. Beskrivningarna av utställningarna är därför hämtade från arkivmaterial, eftersom författaren inte upplevde utställningarna när de var aktuella utan valde dem i efterhand. Analysen får därmed karaktären av en tillbakablick, trots att utställningarna inte ligger särskilt långt tillbaka i tiden. Det finns också inspiration att hämta i litteraturvalet, då avhandlingens ämne ligger nära mina egna intresseområden som rör samhällsfrågor och kultur. Avhandlingen beskriver Moderna Museets inriktning och hur museet verkar i relation till sin samtid. Till skillnad från Robert Thavenius avhandling ger den inte en bred bild av svenskt konstliv eller konstnärers villkor, utan fokuserar på tre specifika utställningar från en relativt avgränsad tidsperiod.

I avhandlingen *Männen och målningarna Nationalmuseum som konsekkrande institution* beskriver Robert Thavenius Nationalmuseums utveckling från 1885 till 1920. Studien är starkt kopplad till samhällsutvecklingen och präglas av ett tydligt intresse för ideologier, samhällsklasser och semantisk tolkning. Avhandlingen behandlar även hur konsten utvecklades i dialog med samtiden, vilka föreningar som var drivande och hur influenser från

¹² C Clunas. *Art in China*. Oxford 2009. s 135–173.

Düsseldorf och Paris påverkade konstlivet. Inledningsvis fokuserar avhandlingen på vilka personer som var verksamma inom institutionen och vilken bakgrund de hade. Jag noterar särskilt hur Richard Berghs position i svenskt kulturliv och i Nationalmuseums historia har satt avtryck i den svenska kulturkanon¹³ som presenterades i höstas, samt hur den svenska nationalromantiken fortsatt präglar hur konsten presenteras. Nationalmuseum är också starkt kopplat till Konstakademin, och flera av de verk som köptes in under perioden är skapade av professorer verksamma där.

Båda avhandlingarna berör frågor om museernas uppdrag och institutionella avgränsningar. Nationalmuseum har i dag ett tydligare definierat uppdrag, där urvalet av konst och föremål präglas av fasta historiska ramar och en tydlig tidsmässig avgränsning. När museet tog form var dessa ramar däremot inte lika fasta, och en stor del av Thavenius avhandling ägnas åt att beskriva bakgrunden till de personer och idéer som formade institutionen. Moderna Museets uppdrag framstår i jämförelse som mer svårdefinierat. Museets namn antyder en koppling till modernismen, men konstvetenskapligt är modernismen en historisk epok som främst hör hemma i början av 1900-talet. När museet grundades var namnet därför mer rättvisande. I dag tycks museets självbild i stället omfatta konst från tidigt 1900-tal fram till samtiden, där samtidskonsten utgör en central del av uppdraget. Detta bidrar till att uppdraget upplevs som mindre tydligt avgränsat.

Sammanfattning

I min forskning använder jag semiotik och semantisk tolkning som utgångspunkt. Med inspiration från Roland Barthes teorier om myt, kultur och betydelse undersöker jag hur kulturella mönster tolkas och missförstås i olika sammanhang. Utgångspunkten är inte entydiga tolkningar, utan att synliggöra hur läsarens och betraktarens position påverkar förståelsen av kulturella uttryck. Jag identifierar mig med Barthes kritiska och vänsterintellektuella hållning, särskilt hans syn på hur myter och ideologier formar vardagliga kulturella mönster och språkliga uttryck. Samtidigt utgår jag från att tolkningar av kultur och myt alltid måste förankras i sin samtid samt i de historiska och sociala villkor som präglar den tid vi lever i.

¹³ Sveriges Radio. *Kulturnytt*. 'Kulturkanon – här är hela listan', <https://www.sverigesradio.se/artikel/kulturkanon-har-ar-hela-listan>. Publicerad 2025-09-02. Hämtad 2026-01-03.

Studier av kinesisk konst- och kulturhistoria bidrar till en fördjupad förståelse av hur kinesiska konst- och kulturbegrepp skiljer sig från västerländska traditioner. Detta perspektiv är relevant i analysen av AI-genererade bilder, där frågor om kultur, ideologi och språk påverkar hur bilder produceras, tolkas och kommuniceras. Interaktionen mellan bild och betraktare formas av referensramar, värderingar och kulturella föreställningar. De svenska avhandlingar som ingår i arbetet belyser hur svenska konstinstitutioner och museer har vuxit fram historiskt och hur deras uppdrag har formats. Dessa studier bidrar med insikter om hur svenska museum fungerar då det gäller urval och presentation av konst i en svensk kontext. Genom litteraturen har jag också identifierat möjliga fördjupningar och kompletteringar för fortsatt forskning.

Källor

Barthes, Roland. *Det ljusa rummet: tankar om fotografiet*. Stockholm, 1986.

Barthes, Roland. *Kärlekens samtal*. Stockholm, 1977.

Barthes, Roland. *Litteraturens nollpunkt*. Uddevalla, 1966.

Barthes, Roland. *Mytologier*. Halmstad: Arkiv förlag & tidskrift, 2007.

Barthes, Roland. *Teckenriket*. Stockholm, 1999.

Barthes, Roland. *Travels in China*. Cambridge: Polity Press, 2012.

Benjamin, Walter, 'Konstverket i reproduktionsåldern', i *Bild och dialektik*. Göteborg, 2014.

Clunas, Craig. *Art in China*. Oxford, 2009.

Den unge Werthers lidanden. *Wikipedia*. Uppdaterad 8 maj 2025. Hämtad 4 november 2025.
https://sv.wikipedia.org/wiki/Den_unge_Werthers_lidanden

Lundström, Anna. *Former av politik: Tre utställningssituationer på Moderna Museet 1998–2008*. Stockholm, 2015.

Marcel Proust. *Wikipedia* (eng.). Uppdaterad 10 oktober 2025. Hämtad 5 november 2025.
https://en.wikipedia.org/wiki/Marcel_Proust

Ossians sånger. *Wikipedia*. Uppdaterad 2 mars 2024. Hämtad 4 november 2025.
https://sv.wikipedia.org/wiki/Ossians_s%C3%A5nger

Petersson, Sonya & Hedlin Hayden, Malin (red.). *Teoretiska tillämpningar i konstvetenskap 3: Semiotik*. Stockholm, 2022.

Saussure, Ferdinand de. *Kurs i allmän lingvistik*. Stockholm, 2015.

Sveriges Radio. *Kulturnytt*. 'Kulturkanon – här är hela listan'.
<https://www.sverigesradio.se/artikel/kulturkanon-har-ar-hela-listan>

Publicerad 2025-09-02. Hämtad 2026-01-03.

Thavenius, Robert. *Männen och målningarna: Nationalmuseum som konsekkrerande institution 1885–1920*. Lunds universitet, 2023.